

Ткаченко Ганна Русланівна
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Іванова Марина Іллівна
д.е.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕРЖАВА ЯК СУБ'ЄКТ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Міжнародне співробітництво різноманітне за сферами здійснення, формами, реалізується різними суб'єктами, серед яких важливе місце посідають і держави. Причому останні виступають не тільки як суб'єкт міждержавних відносин публічно-правового характеру, що регулюються міжнародним правом, а й як суб'єкт цивілістичних відносин майнового та немайнового характеру, які підпадають під дію міжнародного приватного права [2].

У зовнішній сфері держава може виступати в різноманітних категоріях відносин. По-перше, її партнерами можуть бути інші держави та міжнародні організації (держава може укласти міжнародні угоди про надання та отримання позик, уступати території, здійснювати співробітництво в конкретних сферах, укласти військові та політичні союзи тощо). По-друге, держава може вступати в різноманітні майнові відносини з іноземними юридичними та фізичними особами. Існує кілька поглядів на державу як на суб'єкт міжнародного приватного права. Одні вважають державу особливим суб'єктом права, оскільки немає такого наддержавного органу, який би наділив її правами юридичної особи, і завдяки суверенітету вона виступає у відносинах, що регулюються нормами як міжнародного публічного права, так і міжнародного приватного права. Існує декілька поглядів на державу як суб'єкт міжнародного приватного права. Інші додержуються точки зору, що держава «розпадається» на дві особи. При цьому вважається, що держава діє не в якості двох осіб «казни» (фіска) – суб'єкта влади і «купця» – суб'єкта цивільних правовідносин, а в якості суверена [2].

Концепція участі держави в цивільно-правових відносинах знайшла своє відображення і в законодавстві СРСР (ст. 25 Основ цивільного законодавства Союзу РСР і республік 1991 р.2) і в законодавстві незалежної України (статті 167, 168 і 169 ЦК України).

Держава вступає у різні майнові відносини, внаслідок чого відбувається її розвиток та розвиток суспільства в цілому, ці відносини з іншими державами, міжнародними організаціями, юридичними чи фізичними особами поділяються на два види. По – перше, такі, що регулюються нормами міжнародного права, виникають між державами, державою та міжнародними організаціями у сфері міжнародного торговельного права, валютних відносин, промислового, сільськогосподарського, науково-технічного співробітництва, транспортних

перевезень тощо. По – друге, це правовідносини, які регулюються нормами міжнародного приватного права і виникають за участю держави, з одного боку, та іноземних юридичних осіб, міжнародних господарських організацій, фізичних осіб [1].

Держава не є юридичною особою, оскільки володіє суверенітетом і сама визначає свій правовий статус. У приватноправових відносинах держава бере участь як особливий суб'єкт права, який не є юридичною особою, але виступає на рівних з ним засадах. ЦК Чехії (§21) говорить: «Якщо держава виступає учасником цивільно-правових відносин, то воно є юридичною особою». У законодавстві європейських країн держава вважається юридичною особою публічного права (Франція, ФРН). Ці положення не ототожнюють державу з юридичною особою, а підтверджують, що держава може наділятися даним статусом. У приватноправових відносинах прийнята юридична фікція – держава виступає в якості юридичної особи. З точки зору правового режиму держава прирівнюється до юридичних осіб публічного права (ст. 19 Кодексу МПП Тунісу).

Як суб'єкт міжнародного приватного права держава може вступати у відносини з приводу отримання майна за договором дарування, у спадок за заповітом чи за законом. При цьому її правовий статус може відрізнитися від статусу інших суб'єктів права. Як спадкоємець держава опиняється у ролі носія будь – яких суб'єктивних цивільних прав, за винятком тих, що пов'язані з особистістю суб'єкта. Остання обставина виключає можливість переходу цих прав до інших осіб. Держава може бути стороною у правовідносинах, що виникають із продажу іноземцям з аукціону чи іншим чином цінних паперів. Вона може надавати чи отримувати кредити, надавати гарантії за позиками і кредитами. Держава є стороною в концесійних договорах, у відносинах з іноземного інвестування, спорудження будівель для своїх представництв за кордоном, власником будівель, іншого майна, їх оренди чи оренди земельної ділянки. Держава може бути також учасником спільних підприємств (далі – СП). Держава може укладати договори про розподіл продукції та інші. Вона несе відповідальність за свої дії, як будь-який інший суб'єкт міжнародного приватного права. Для розмежування публічно та приватно правових відносин важливе значення має та обставина, в якій саме виступає держава. Так, угоди купівлі-продажу, що укладаються урядами країн, в одних випадках можуть регулюватися актом міжнародного права, а в інших – нормами приватного [3].

У зазначених відносинах держава є особливим суб'єктом міжнародно-приватного права. Норми цих правовідносин регулюються міжнародно-правовими актами, договорами, угодами. Держава у міжнародних відносинах здійснює свою діяльність опосередковано, через відповідні органи державної влади або уповноважених осіб, на відміну від діяльності держави у міжнародних публічних відносинах, в яких держави є основним суверенним суб'єктом. У міжнародних приватноправових відносинах держава може укладати приватні договори (контракти), бути роботодавцем, спадкоємцем (з приводу від умерлої спадщини), отримувати інвестиції тощо.

Бібліографічні посилання:

1. Ануфриева Л. П. Международное частное право: учебник для студ. вузов, обучающихся по спец. «Юриспруденция». – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2009. – 687 с.
2. Міжнародне приватне право : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [О.М. Бадигіна та ін.]; за ред. проф. В.П. Душмана та доц. І.А. Шуміло: Нац. юрид. академ. України ім. Ярослава Мудрого. – Х.: Право, 2001. – 319 с.
3. Міжнародне приватне право : підручник / [А.С. Довгерт та ін.]; за ред. проф. А.С. Довгерта, проф. В.І. Кисіль; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Ін-т міжнар. відносин. – 2-е вид. – К.: Правова єдність : Алеута, 2014. – 655 с

Ткаченко Павло Ігорович
здобувач вищої освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Косяченко Ксенія Едуардівна
к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ЯК СФЕРА ПРИВАТНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Приватним правом у Давньому Римі регулювалися майнові відносини, що склалися між громадянами Риму за їх розсудом і могли захищатися останніми самостійно (самозахист) або за допомогою держави. Захист за допомогою норм приватного права здійснювався державою тільки на вимогу заінтересованої особи, права якої були порушені, в межах заявлених вимог. Норми приватного права, на відміну від норм публічного права, мали диспозитивний характер. Приватне (цивільне) право — це система юридичної децентралізації. Таким чином, приватне право — сукупність правових норм, що за допомогою диспозитивного методу забезпечують і регулюють захист відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні та майновій незалежності їх учасників.

Хоча історично цивільне право утвердилося як приватне право, що регулює відносини громадян щодо окремо взятої країни, однак такого значення воно позбавилось у Римі вже на початку III ст. *Jus civile* перетворилося в діюче для них право, але регулювало лише ту сферу, яку римське право називало *jus privatum*, тобто «відносини приватних осіб між собою незалежно від їхнього громадянства» [1, 640 с.].

Сучасний стан українського приватного права зумовлений формуванням демократичного, соціально орієнтованого суспільства ринкової економіки, що визначає основні напрями розвитку приватного права в умовах проведеної в Україні на початку XXI ст. (2001–2003 роки) кодифікації цивільного, господарського, земельного законодавства.

Основу приватного права становить цивільне право як найцінніший елемент усієї системи приватноправових утворень, що найбільш повно і послідовно втілює в собі ознаки приватного права [2].

Систему приватного права України становлять такі її галузеві утворення, як цивільне і сімейне право, а також трудове, господарське, земельне, інші галузі права (зокрема природоресурсне право) в частині, що регулюють горизонтальні відносини, тобто відносини, засновані на юридичній рівності їх учасників.